

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus (E 125/2020 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Eero Koskenniemi, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Katri Niskanen, sisäministeriö
- johtava asiantuntija Renne Klinge, ulkoministeriö
- Afganistan -tiiminvetäjä Matti Keppo, ulkoministeriö
- vastuuvirkamies Annina Aalto, ulkoministeriö
- hallitussihteeri Jarmo Tiukkanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- kansainvälisen yhteistyön yksikön päällikkö Matti Pitkäniitty, Rajavartiolaitos
- professori Martti Koskenniemi
- vt. Suomen maatoimiston päällikkö Simo Kohonen, IOM Finland
- asiantuntija Niina Tenhio, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- yhteiskuntasuhdepäällikkö Katja Mannerström, Suomen Pakolaisapu ry
- suunnittelija Aleksi Seilonen, Suomen Punainen Risti

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Amnesty International, Suomen osasto ry
- Pakolaisneuvonta ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Johdanto

Euroopan komissio antoi 23.9.2020 tiedonannon liittyen EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamiseen. Komission tiedonanto on laaja-alainen ja noudattaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa muuttoliikkeeseen. Se kattaa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan keskeisim-

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

mät alueet, kuten yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamisen, paluupolitiikan, yhteistyön kolmansien maiden kanssa sekä laillisten väylien kehittämisen kansainvälistä suojelua tarvitseville.

Suomen yleisiä kantoja uudistukseen määritettiin ennakkollisesti 17.6.2020 annetussa E-kirjeessä (E 77/2020 vp), ja niitä on tarkennettu tiedonantoa koskevassa E-kirjeessä 14.10.2020 (E 125/2020 vp). Suomen kannat kokonaisuuteen liittyviin asetusehdotuksiin määritellään säädöskohtaisissa eduskuntakirjelmissä.

E-selvityksen keskeinen sisältö

Nyt ehdotetulla uudistuksella haetaan ratkaisua EU:n turvapaikkajärjestelmän ongelmakohtiin. Erityisesti vuosien 2015 — 16 aikana EU:n jäsenmaihiin tulleet suuret turvapaikanhakijoiden määrät paljastivat yhteisessä järjestelmässä heikkouksia, joihin vastaamiseksi komissio antoi vuonna 2016 seitsemän säädösehdotuksen kokonaisuuden. Yhtään ehdotusta ei kuitenkaan saatu hyväksytyä erityisesti vastuunjako ja solidaarisuutta koskevien kysymysten jakaessa jäsenvaltioiden näkemyksiä. Viiden ehdotuksen osalta edettiin kuitenkin jo pitkälle kolmikantaneuvotte luissa Euroopan parlamentin kanssa. Työtä turvapaikkapolitiikan kehittämiseksi jatketaan nyt suurelta osin jo saavutetun yhteisymmärryksen pohjalta eli monet vanhoista ehdotuksista pysyvät ennallaan. Tällaisia ovat ehdotukset vastaanottodirektiiviksi, määritelmäasetukseksi, uudelleensijoittamisasetukseksi ja eurooppalaista turvapaikkavirastoa koskevaksi asetukseksi. Sen sijaan komissio antoi kokonaan uudet ehdotukset muuttoliikkeen hallinnasta, kriisiajan mekanismeista sekä tarkastus- ja seurantatoimista ulkorajalla.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisessa keskeinen rooli on EU:n pyrkimyksellä tiivistää yhteistyötä ja dialogia kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on tasaveroisten ja molempien osapuolten intressit huomioon ottavien suhteiden rakentaminen sekä muuttoliikkeenäkökulman sisällyttäminen kaikkeen kumppanitoimintaan.

Ulkoasiainvaliokunnan toimialan kannalta uudistuksen pääkohdat liittyvät erityisesti ihmisoikeuksien ja relevanttien kansainvälisten velvoitteiden noudattamiseen unionin ja sen jäsenmaiden toiminnassa, kolmansien maiden kanssa tehtävään kumppanuuspohjaiseen yhteistyöhön mukaan lukien palauttamiseen liittyvät yhteistyöjärjestelyt sekä kehitysyhteistyön hyödyntämiseen muuttoliike- ja turvapaikkapolitiikassa.

Muuttoliikkeen globaali konteksti

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että uudistettaessa EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa huomioidaan myös muuttoliikkeen globaali konteksti. Viimeisimpien arvioiden mukaan jo vajaa 250 miljoonaa ihmistä elää muualla kuin synnyinmaassaan. Suurin osa kansainvälisestä muuttoliikkeestä on normaalia muun muassa opiskeluun ja työntekoon liittyvää liikkumista, ja se tarjoaa mahdollisuuksia niin muuttoliikkeen lähtö- kuin kohdemaille samoin kuin muuttajille itselleen.

Olosuhteiden pakosta kotinsa jättämään joutuneita on UNHCR:n raporttoimien tilastojen mukaan maailmassa tällä hetkellä noin 79,5 miljoonaa. Näistä 26 miljoonaa on YK:n pakolaisiksi määriteltäviä henkilöitä ja 4,2 miljoonaa turvapaikanhakijoita. Suurin osa maailman pakolaisista elää

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

kehittyvissä maissa. Nämä pakolaisuuden lähtöalueiden naapurimaat kantavat merkittävimmän osan pakolaisuuden hoidosta ja sen kustannuksista. Eurostatin mukaan vuonna 2019 EU:sta haki turvapaikkaa 672 250 ihmistä. Vuonna 2019 ensimmäistä kertaa käsittelyyn tulleista turvapaikkahakemuksista 61,9 prosenttia johti kielteiseen päätökseen.

Eräiden, erityisesti Afrikan maiden huomattavan väestönkasvun ja ilmastonmuutoksen kiihtymisen ennustetaan ajan myötä lisäävään muuttoliikettä tai kodeistaan pakenemaan joutuvien ihmisten määrää entisestään. Ulkoasiainvaliokunta pitääkin tärkeänä, että EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehittämiseksi haetaan yhteisiä eurooppalaisia ratkaisuja. Tässä mielessä komission tiedonanto ja sen kokonaisvaltainen lähestymistapa on tervetullut. Rajat ylittävään toimintaan pystytään vastaamaan tehokkaasti vain yhteistyön ja yhteisten ratkaisujen kautta. Yhteisellä politiikalla ja samanlaisilla toimintatavoilla on tärkeä rooli myös unionin yhtenäisyyden ja solidaarisuuden sekä EU:n kansainvälisen aseman ja roolin vahvistamisessa.

Ihmisoikeuksien keskeisyys EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisessa

Ensisijaisen tärkeänä lähtökohtana EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisessa ulkoasiainvaliokunta painottaa perus- ja ihmisoikeuksien huomioimisen tärkeyttä kaikessa unionin ja sen jäsenmaiden toiminnassa. Myös alan keskeisten kansainvälisten oikeussääntöjen ja sopimusten huomioiminen ja noudattaminen uudistuksia tehtäessä on tärkeää. On myönteistä, että nämä peruslähtökohdat sisältyvät Suomen kantoihin valtioneuvoston E-selvityksessä.

Maininnat sisältyvät selvitykseen kuitenkin hyvin yleisen tason ohjenuorana, ja valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin merkittäviä huolia liittyen muun muassa tiedonannon kohtiin, jotka koskevat turvapaikanhakijoiden perusoikeuksien turvaamista uusien seulontaa sekä turvapaikkamenettelyn nopeuttamista koskevien esitysten kohdalla. Myös vastuunjaon ja solidaarisuuden parantamiseen tähtäävä uusi yhteisvastuumekanismi sisäisine siirtoineen ja palautusten tukemismahdollisuuksineen saattaisi luoda riskejä ihmisoikeusloukkauksille säilöönnoton lisääntymisen ja paperittomien määrän kasvun myötä.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto selvittää tarkasti tiedonantoon sisältyvien ehdotusten ihmisoikeusvaikutukset ja painottaa jatkoneuvotteluissa johdonmukaisesti oikeusvaltioperiaatteiden tärkeyttä sekä edistää ratkaisumalleja sekä turvapaikkajärjestelmän kokonaiskestävyyttä, jotka varmistavat keskeisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen mukaan lukien turvapaikanhakijoiden oikeusturva sekä turvapaikkajärjestelmän kokonaiskestävyyttä. YK:n pakolaissopimuksen edellyttämä yksilökohtainen lähestymistapa on tärkeä. Erityisesti tulee painottaa lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksia. Muun muassa YK:n pakolaissopimuksen ja lasten oikeuksien sopimuksen soveltaminen korkeiden standardien mukaisesti on tärkeää huomioiden EU:n asema ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteiden vahvana tukijana ja puolestapuhujana.

Maahanmuuttopolitiikkaa uudistettaessa valiokunta kiinnittää huomion myös lasten oikeuksien toteutumiseen sekä haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksien huomioimiseen prosessin kaikissa vaiheissa ja toteaa samalla integroitumisen kannalta keskeistä olevan myös kielen oppimisen sekä työhön pääsemisen.

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

Tehokas ja kattava ulkorajavalvonta on keskeinen osa muuttoliikkeen hallintaa. Tiedonantoon sisältyvien etsintä- ja pelastustehtävien osalta ulkoasiainvaliokunta yhtyy komission tavoitteeseen humanitaaristen toimijoiden toimintamahdollisuuksien takaamisesta sekä humanitaarisen toiminnan kriminalisoinnin estämisestä. Samalla valiokunta toteaa, että etsintä- ja pelastustoimien kohteena on usein ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan uhreiksi joutuneita pakolaisia. Valiokunta pitää tärkeänä, että EU toimii vahvasti näiden rikollistoimintojen ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi ja pyrkii sitä kautta pelastettavien määrän vähentämiseen.

Myös tiedonantoon keskeisesti sisältyvän kumppanuusyhteistyön osalta valiokunta painottaa kolmansien maiden ihmisoikeuksien huomioimisen, turvaamisen ja edistämisen tärkeyttä EU:n toiminnassa. Tämä on johdonmukaista ottaen huomioon Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvan ihmisoikeusperustaisuuden. On kiinnitettävä huomiota siihen, että myös kumppanimaat huomioivat ihmisoikeudet ja kansainvälisen oikeuden velvoitteet omissa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikoissaan. Tiedonannossa mainittu kolmansien maiden maahanmuuttostrategioiden laatiminen ja niiden toteuttamiseksi tarvittavan kapasiteetin rakentaminen ja operatiivisen avun antaminen kumppanimaille on tärkeä työkalu näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Yhteistyö kolmansien maiden kanssa

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy tiedonannon lähtökohtaan tiiviin yhteistyön tärkeydestä kolmansien maiden kanssa muuttoliikkeeseen ja sen haasteisiin vastaamiseksi. Yhteistyö on välttämätöntä muun muassa unioniin suuntautuvien laillisten ja turvallisten muuttoreittien tukemiseksi, ihmissalakuljetuksen torjumiseksi, takaisinottoyhteistyön parantamiseksi, palautusten mahdollistamiseksi, muuttoliikkeeseen liittyvien kestävien ratkaisujen tukemiseksi lähtö- ja kauttakulkumaissa sekä olosuhteiden pakosta aiheutuvan muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vaikuttamiseksi.

Valiokunta pitää valittua kumppanuuspohjaista lähestymistapaa tämän yhteistyön kehittämiseksi oikeana. Sama lähestymistapa näkyy myös nykyisen komission yhteistyössä erityisesti Afrikan maiden kanssa ja EU:n Afrikka-strategiassa. Valiokunta toteaa myös Suomen omassa kehityspoliitikassa kumppanuusajattelun painottuneen vuoden 2016 kehityspoliittisen selonteon myötä.

Kumppanuusyhteistyön tavoitteena tulee olla tasaveroisten ja molempien osapuolten intressit huomioon ottavien suhteiden rakentaminen. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että tämä vaatii EU:lta ja jäsenvaltioilta johdonmukaista ja hallinnonalojen ja politiikkasektoreiden rajat ylittävää politiikan suunnittelua ja toteutusta koordinaation ja koherenssin parantamiseksi unionin ja jäsenmaiden toimien kesken.

Komission tiedonannossa nostetaan esiin tärkeä kehityskohde eli säännellyt ja turvalliset muuttoreitit Eurooppaan, mukaan lukien pakolaisten uudelleensijoituspaikkojen lisääminen sekä kiintiöpakolaisten vastaanottaminen. Valiokunta korostaa tämän osion merkitystä muuttoliikepolitiikan uudistuksessa ja pitää valitettavana, että tiedonantoon ei sisälly tosiollisia toimenpiteitä asian edistämiseksi. On tärkeää, että Suomi vaikuttaa siihen, että myös tätä osiota kehitetään osana EU:n kokonaisvaltaista muuttoliike- ja turvapaikkapolitiikan uudistamista.

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

Ulkorajat sekä uusi rajamenettely

EU:n ulkorajojen valvonta on kaikkien jäsenvaltioiden, Schengenin säännöstöön osallistuvien maiden sekä EU:n ja sen virastojen yhteisellä vastuulla. Valiokunta yhtyy komission toteamukseen, että hyvin hallitut EU:n ulkorajat ovat olennainen osa yhdennettyä turvapaikkapolitiikkaa. Uuden eurooppalaista raja- ja merivartiostoa koskevan asetuksen nopea ja aukoton täytäntöönpano on tärkeä askel eteenpäin. EU:n ulkorajojen täytyy toimia tehokkaasti ja turvallisesti, jotta vapaa liikkuvuus Euroopassa voidaan turvata.

Komissio ehdottaa myös kohdennettua muutosta vuonna 2016 antamaansa ehdotukseen uudeksi turvapaikkamenettelyasetukseksi, jotta prosessin toista vaihetta eli rajamenettelyä voitaisiin käyttää tuloksellisemmin ja joustavammin. Rajamenettely mahdollistaa hakemusten käsittelyn tehostamisen. Valiokunta toteaa, että rajamenettelyn on oltava oikeudenmukainen ja ihmisoikeuksia kunnioittava.

Paluujärjestelmä ja takaisinottoyhteistyö

Valiokunta toteaa palautusten olevan yksi tärkeä osa toimivaa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa laittoman maassaolon kitkemiseksi. Komission uuden EU-maiden keskinäistä vastuunjakoa ja solidaarisuutta käsittelevän esityksen mukaisesti korkean muuttoliikepaineen kohteeksi joutuneen jäsenvaltion tukeminen olisi jatkossa pakollista joko vastaanottamalla sisäisiä siirtoja kyseisestä maasta tai ottamalla vastuu tietyn henkilömäärän palauttamisesta. Valiokunta toteaa, ettei yhdenkään EU-jäsenmaan pidä joutua turvapaikanhakijoiden määrän odottamattoman kasvun takia kohtuuttomaan tilanteeseen. Yhteisesti sovitulla vastuunjakomekanismilla valmistaudutaan ennakolta tilanteeseen, jossa jonkin jäsenmaan kohtuullisesti hallittavissa oleva määrä turvapaikanhakijoita ylittyisi. Valiokunta pitää komission tahtotilaa hyvänä, mutta toteaa samalla, että komission esityksen yksityiskohdat luovat monimutkaisuudessaan epäselvyyksiä.

Palautusten osalta E-selvityksessä todetaan jäsenmaiden tilanteiden vaihtelevan suuresti. EU-tasolla vain kolmasosa palautuspäätöksen saaneista onnistutaan palauttamaan. On olennaista, että henkilöt, joille ei myönnetä turvapaikkaa, palautetaan lähtömaihinsa mahdollisimman nopeasti. Vastuunjaon tulee toimia siten, että kansainvälistä suojelua tarvitsevat pääsevät mahdollisimman nopeasti asettumaan uuteen asuinmaahansa. Samalla järjestelmän tulisi estää mahdollisen kielteisen päätöksen saavien turvapaikkahakijoiden siirtyminen toiseen EU-maahan, jotta heidän oleskeluaikansa EU:ssa ei pidentyisi.

Epäjohdonmukaisuudet kansallisten turvapaikka- ja palauttamisjärjestelmien välillä sekä puutteet toteutuksessa ovat paljastaneet tehottomuutta ja herättäneet huolen oikeudenmukaisuudesta ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Paluujärjestelyiden toimimattomuus muun muassa luo jäsenmaihin merkittäviä paperittomia väestöryhmiä, joilla on kohonnut riski syrjäytymiseen ja hyväksikäytön uhriksi joutumiseen. Tästäkin syystä toimivien palautusjärjestelyiden aikaansaaminen on tärkeää. Palautusjärjestelyt eivät saa vaarantaa palautuskiellon toteutumista. Ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, vaino tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota myös Suomen omiin kokemuksiin palautuskysymysten osalta. Kokemus osoittaa, että kyse on erittäin pitkäjänteistä yhteistyöstä kolmansien maiden kanssa ja sitovien sopimusjärjestelyiden aikaansaaminen tai muutoin palausten toimeenpaneminen bilateeraalitasolla on vaikeaa ja monesti epätodennäköistä.

Takaisinottoyhteistyön sujuvoittamiseksi ja tehostamiseksi ulkoasiainvaliokunta peräänkuuluttaa EU-tason toimien tärkeyttä. On tärkeää toimeenpanna olemassa olevia takaisinottojärjestelyitä sekä solmia uusia EU-tason palautussopimuksia tarpeen mukaan. On hyvä, että tiedonantoon sisältyy myös ehdotus uudesta komission paluukoordinaattorin sekä korkean tason yhteistyöryhmän perustamisesta. Ryhmän tarkoituksena on tuoda yhteen jäsenvaltiot ja Frontex, ja sen mandaattiin kuuluisivat sekä jäsenvaltioiden sisäiset menettelyt että yhteistyö kolmansien maiden kanssa.

Palautuskysymyksiin liittyen valiokunta korostaa myös palautettavien uudelleenkotouttamisohjelmien ja muun palautettaville annettavan tuen keskeisyyttä. On tärkeää, että komissio ja jäsenmaat tukevat maahanmuuton lähtömaita palautuskysymysten hoitamiseksi ja niiden tarvittavan hallinnollisen kapasiteetin kehittämiseksi. Palautusten tapahduttua on myös tärkeää, että EU:ssa kiinnitetään huomio kotouttamisen seurantaan.

E-selvityksen mukaan komissiolle annetaan mahdollisuus esittää muitakin politiikan aloja --- kuten kaupallistaloudellinen yhteistyö ja viisumipolitiikka – hyödynnettäviksi takaisinottoyhteistyön parantamiseksi. Lisäksi vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotoutumisen tuen kautta on mahdollista löytää molemminpuolisia intressejä kumppanimaiden kanssa. Tätä kokonaisuutta käsitellään tarkemmin komission tulevassa kestäväen vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotoutumisen strategiassa.

Kehitysyhteistyön ja maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan yhteydet

Tiedonannossa todetaan, että EU:n ja jäsenvaltioiden kehitysyhteistyöllä voidaan merkittävästi pyrkiä vaikuttamaan pakotetun muuttoliikkeen perimmäisiin syihin esimerkiksi parantamalla yhteiskuntien koheesiota, hyvän hallinnon rakenteita sekä taloudellisen toiminnan mahdollisuuksia. Komissio on pitänyt tärkeänä, että muuttoliikkeenäkökulma on keskeisesti esillä EU:n ulkosuhderahoituksen ja sen kohdentamisen suunnittelussa. Tämän mukaisesti osana monivuotista rahoituskehystä luotavaan uuteen ulkosuhderahoitusvälineeseen on tarkoitus sisällyttää 10 %:n tavoitte resurssien ohjaamisesta muuttoliikkeeseen.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa myös Suomen kehityspolitiikassa vahvistetun tuen suuntaamista pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden lähtömaihin vuoden 2016 kehityspoliittisen selonteon linjausten myötä. Selontekoa käsitellessään valiokunta korosti kehitysyhteistyön olevan merkittävässä roolissa muuttoliikkeen hallitsemiseksi tukemalla pakolaisuuden lähtömaiden kehitystä niin, että ihmisten ei tarvitsisi lähteä kodeistaan muun muassa lisääntyneiden väkivaltaisten konfliktien, terroristijärjestöjen toiminnan tai yleisen näköalattomuuden vuoksi (UaVM 3/2016 vp).

Ulkoasiainvaliokunta on useassa kehityspolitiikkaa käsitelleessä lausunnossaan ja mietinnössään pitänyt tärkeänä myös sitä, että Suomi työskentelee aktiivisesti sen eteen, että EU:n kehitysyhteistyötä saadaan koordinoitusti kanavoitua erityisesti Afrikan mittaviin kehityshaasteisiin, jotta

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

kansalaisilla alueen maissa on mahdollisuus rauhallisiin elinolosuhteisiin ja toimeentulomahdollisuuksiin (UaVM 3/2016 vp, UaVL 8/2017 vp, UaVL 12/2018 vp). Valiokunta toteaa tämän painotuksen tukevan sekä yleisiä kehitystavoitteita että EU:n maahanmuuttopolitiikan tavoitteita eikä katso näiden olevan ristiriidassa keskenään. Olosuhteet lähtömaissa ovat avainkysymys sekä kehitystavoitteiden saavuttamisen että pakolaisuuden hillitsemisen kannalta. Enemmistö ihmisistä kaikkialla maailmassa toivoo voivansa elää turvattua elämää kotimaassaan ja saavansa siellä riittävän toimeentulon. Tätä taustaa vasten valiokunta pitää perusteltuna, että esitetty maahanmuuttopainotus näkyy myös EU:n kehityspolitiikan linjauksissa muiden tärkeiden kehityspolitiikan tavoitteiden ohella. Valiokunta korostaa kuitenkin, että kehitysyhteistyön kohdentaminen ja tavoitteet eivät voi olla alisteisia muuttoliikkeen hallinnalle.

Kehitysrahoituksen kohdentamiseen liittyen ulkoasiainvaliokunta kiinnittää samanaikaisesti huomion myös vähiten kehittyneiden maiden yleisen tukemisen tärkeyteen. Valiokunta pitää huolestuttavana asiantuntijakuulemisessa esitettyjä arvioita EU:n kehitysavun lisääntyneestä suuntautumisesta keskitulotason maihin vuonna 2019 ja korostaa kansainvälisten suositusten mukaista sitoumusta suunnata 0,2 % kehitysrahoituksesta vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille (LDC-maat, Least Developed Countries). Nämä usein kaikkein heikoimmassa asemassa olevat maat ovat hyvin riippuvaisia perinteisestä kehitysavusta, ja Suomen on toimittava sen puolesta, että LDC-maille suunnattu apu saadaan nostettua tavoitetasolleen riippumatta muista poliittisista intresseistä.

EU-rahoituksen ja muuttoliikkeen yhteydessä valiokunta nostaa esiin myös suuria pakolaismääriä vastaanottavien maiden ja kauttakulkumaiden tukemisen tärkeyden. Maat kantavat merkittävän osan pakolaisuuden kustannuksista, ja on tärkeää, että EU:n toimin vahvistetaan näiden maiden kantokykyä ja pakolaisista huolehtimista. Myös pakolaisten suojelu samoin kuin yhteistyö ihmiskaupan ja salakuljetusten ehkäisemiseksi sekä oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on tärkeää.

Tiedonannon kokonaisvaltaisen lähestymistavan mukaisesti valiokunta pitää tärkeinä huomioita pakolaisuuden lähtömaiden tukemisesta myös muin kuin kehitysyhteistyön keinoin. Ihmisoikeuksien toteutumiseen ja maiden vakauteen vaikutetaan myös muun muassa ulko- ja turvallisuuspolitiikalla, kuten esimerkiksi poliittisen vuoropuhelun ja kriisinhallinnan kautta. Ulkoasiainvaliokunta alleviivaa, että EU:n tulee entistä vahvemmin edistää YK:n kestävästä kehityksestä tavoitteita.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp

Helsingissä 1.12.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mika Niikko ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Tom Packalén ps
jäsen Ville Tavio ps
varajäsen Atte Harjanne vihr
varajäsen Ilkka Kanerva kok (osittain)
varajäsen Sakari Puisto ps
varajäsen Arto Satonen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala

**Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp
Eriävä mielipide 1**

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Olemme eri mieltä valiokunnan muiden jäsenten kanssa siltä osin, kuin maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisen lähtökohdat tai ehdotetut toimet eivät tosiasiaassa vähennä hallitsematonta siirtolaisliikettä, vaan jopa lisäävät sitä.

On itsessään myös kyseenalaista, tuleeko EU:n saada päättää jäsenvaltioidensa maahanmuuttopolitiikasta.

Mielestämme eurooppalaisten kansallisvaltioiden tulisi saada päättää itse lakiensa sisällöstä ilman ylikansallisen EU:n virkamieskunnan ohjausta. Turvapaikanhakijavirtojen ylläpito ja ohjaus EU:n tasolta ei ole vapaakauppa-alueen toimivuuden kannalta välttämätöntä.

EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisen lähtökohdaksi ei voi ottaa vain valiokunnan lausunnossakin kuvatulla tavalla siirtolaisen ihmisoikeuksien suojelua, koska kansallisvaltion tehtävänä tulisi olla ensisijaisesti omien kansalaistensa suojelu ja turvaaminen. Parhaaseen globaaliinkin ihmisoikeustilanteeseen päästään, kun kansallisvaltiot keskittyisivät omien maidensa kansalaisten ihmisoikeuksien turvaamiseen.

Pidämme aiheellisena tarkastella kehitysapurahojen sitomista palautuspolitiikkaan, koska Irakin ja Somalian kaltaiset maat eivät ole suostuneet tekemään vaadittuja palautussopimuksia omien kansalaistensa vastaanottamiseksi, vaikka maat ovat kehitysavun saajia.

Vastustamme myös kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten ylläpitämää ns. meritaksi-toimintaa, jossa laittomia siirtolaisia noudetaan esim. Libyan rannikolta Eurooppaan. Tämä näennäisesti hyvää tarkoittava toiminta on tosiasiallisesti johtanut laajamittaiseen siirtolaisten pyrkimykseen ylittää Välimeri huonokuntoisilla aluksilla ja on omiaan johtamaan hukkumiskuolemiin jatkossakin.

Nykyisenkaltainen poliittisella päätöksenteolla käynnissä pidettävä ei-työperäinen siirtolaisliike Eurooppaan aiheuttaa uhkaa valtioiden taloudelle, kansalliselle turvallisuudelle ja kansallisille kulttuureille.

Mielipide

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että suuri valiokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

**Valiokunnan lausunto UaVL 8/2020 vp
Eriävä mielipide 1**

Helsingissä 1.12.2020

Ville Tavio ps
Mika Niikko ps
Tom Packalén ps
Sakari Puisto ps